

น่านที่ในบทละคร สันสกฤต

นางอนงค์ นากส์วีสัก

006315

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

"NANDI" IN THE SANSKRIT DRAMA

Mrs. Anong Nagaswasdi

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1979

หัวข้อวิทยานิพนธ์ นานทีในบทละครสั้นสกฤต
ชื่อนิสิต นางอนงค์ นาคสวัสดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พาพานิช
ภาควิชา ภาษาตะวันออก
ปีการศึกษา ๒๕๒๒

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายในการวิจัยเรื่องนี้คือ เพื่อศึกษาให้รู้เรื่องของนานทีในค่านความหมาย จุดประสงค์ และความสำคัญในการประกอบพิธีนทานที่ ลักษณะคำประพันธ์ของนานที ตลอดจนเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในบทนทานที่ จากคำรายการละครและการประพันธ์สั้นสกฤตและวิเคราะห์นานทีในบทละครสั้นสกฤต ๑๒ เรื่อง ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๕ - ๑๒

เนื้อเรื่องแบ่งเป็น ๔ บท บทแรกคือ บทนำ กล่าวถึงวัตถุประสงค์และขอบข่ายของการวิจัย ตลอดจนวิธีดำเนินการวิจัย บทที่ ๒ กล่าวถึงนานทีในคำรายการละครและการประพันธ์สั้นสกฤต บทที่ ๓ วิเคราะห์รูปแบบของนานที ความสั้นยาว ชนิดของฉันทลักษณ์ และฉันทลักษณ์ และอสังการต่าง ๆ ตลอดจนการเลือกใช้พยางค์ขึ้นต้นและเทพเจ้าที่กล่าวสรรเสริญในบทนทานที่ของบทละคร ๑๒ เรื่อง บทที่ ๔ เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยทำให้ทราบว่า นานทีเป็นบทอ่านวยพร นมัสการหรือสรรเสริญเทพเจ้า เพื่อให้เทพเจ้าไปรศปรานประทานพร นานทีเป็นบทที่กวีแต่งเป็นบทแรกเพื่อใช้ขับในพิธีนทานที่ที่รวมอยู่ในพิธีโหมโรง ซึ่งเป็นการขจัดอุปสรรคในการแสดงละคร กวีแต่งบทนทานที่ด้วยความประณีต มีความไพเราะ อันประกอบไปด้วยการเลือกสรรพยางค์ขึ้นต้นบท ฉันทลักษณ์ ชนิดของฉันทลักษณ์ และอสังการทั้งฝ่ายเสียงและฝ่ายความหมาย

Thesis Title   Nandi in The Sanskrit Drama
Name   Mrs. Anong Nagaswasdi
Thesis Advisor   Assistant Professor Pranee Lapanich, Ph. D.
Department   Eastern Languages
Academic Year   1979

ABSTRACT

The object of this thesis is to make a critical analysis of the Nandi, the invocatory stanzas at the beginning of Sanskrit plays, to study its purpose, significance, metres and contents from Sanskrit treatises on drama and poetics, and to make an evaluation of the actual Nandi passages of sixteen Sanskrit plays composed between the 5 th and the 12 th century.

The thesis is divided into four chapters. The first is an introduction in which the object, scope and method of the thesis are projected. The second chapter gives the theories and rules governing the Nandi as set out in the treatises. In chapter three, Nandis in sixteen plays are analysed in details with respect to the form, length, choice of metres, the employment of poetical embellishments, the selection of initial alphabets and the gods invoked in the Nandi of each play. Conclusion and suggestion are given in

chapter four.

It is found that the Nandi is a benediction or salutation and glorification of the gods. The Nandi is to be chanted as a part of the prologue to the actual play. One of its invariable aims is to ward off obstacles in the performance of the play itself. The beauty of the composition is gained through the choice of the metres and the employment of various embellishments.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

การเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บรรลุผลสำเร็จบริบูรณ์ได้ โดยอาศัยความเมตตากรุณาของคณาจารย์และผู้มีอุปการคุณ ซึ่งเปรียบเสมือนวิทยานาวาพาให้ผู้วิจัยได้บรรลุถึงพากฝั่ง คือ

ศาสตราจารย์ ม.ล.จิราญ นพวงศ์ นาวาอากาศเอกแย้ม ประพัฒน์ทอง
ศาสตราจารย์ ฉลวย วุฒาพิศย์ และ อาจารย์ ฐานิสร์ ชاکรัตพงศ์ ผู้วางรากฐาน
วิชาภาษามาลีและสันสกฤตให้แก่ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ์ มุขยกุล ผู้เป็นอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาท
วิชาภาษาสันสกฤต ที่ผู้วิจัยสนใจรัก อันเกิดแต่แรงบันดาลใจจากท่าน อีกทั้งได้ให้
ความเมตตาผู้วิจัยเสมอมา

รองศาสตราจารย์ ดร.กัณฑ์กริ แยมันคคา ผู้ให้ความรู้ ความคิด และ
ขจัดปัญหาความขัดข้องทางวิชาการ ด้วยความเมตตาเอื้อเฟื้อ อันเป็นที่ประทับใจ
ผู้วิจัยตลอดมา

ศาสตราจารย์ ดร.สัศยพรต ศาสตรี และ ดร.อุสา อาจารย์รับเชิญจาก
มหาวิทยาลัยเคลลี อินเดียน ผู้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านเพื่อให้ความรู้ ความ
เข้าใจ ในเรื่องนานทีและอสังการต่าง ๆ อย่างดียิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี ศาพานิช อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย
ผู้ทุ่มเทความรู้ ความเอาใจใส่และปลั่งใจให้แก่ผู้วิจัยด้วยความกรุณาที่ซึ่งใจยิ่ง ผู้วิจัย
จะระลึกในพระคุณของท่านตลอดไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำและกำลังใจจาก
อาจารย์ นียดา สารีภุติ อาจารย์ ทักณีย์ สิ้นสกุล คุณประพจน์ อัสววิรุพหการ
และเพื่อน ๆ ร่วมการศึกษาเป็นอย่างมาก

อนึ่ง มีผู้ที่ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการค้นคว้าอีกหลายท่าน อาทิ
คุณเนียนศิริ ศาละลักษมณ์ หัวหน้าห้องคนกล้า ตลอดจนเจ้าหน้าที่ห้องเอเชีย
ห้องถ่ายเอกสาร และห้องธุรการทุกท่านแห่งหอสมุดแห่งชาติ และบรรดาเจ้าหน้าที่
ห้องสมุดกรมพระจันทบุรีนฤนาถ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณไว้ในที่นี้ด้วย.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การใช้อักษรย่อและเลขหมายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การใช้อักษรย่อ

Bhā	=	Bhāvaprakāśanam
Nād	=	Nāṭyadarpana
Nāt	=	Nāṭyasāstra
Sāh	=	Sāhityadarpana
fn.	=	foot note

การใช้เลขหมายและเลขหมายรวมกับตัวอักษร

เลขหมายในบทนันทิของบทละคร	ใช้	องค์/บท
เลขหมายรวมกับตัวอักษรในบทนันทิ	ใช้	องค์/บท/บาท
บาทที่ ๑	ใช้	a
บาทที่ ๒	ใช้	b
บาทที่ ๓	ใช้	c
บาทที่ ๔	ใช้	d

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ข
คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้อักษรย่อในวิทยานิพนธ์	ณ

บทที่

๑. บทนำ	๑
ความเป็นมาของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๒. นานทีในตำราการละครและการประพันธ์สันสกฤต	๑๒
ความหมายและลักษณะของนานที	๑๒
หน่วยของนานที	๑๔
จุดมุ่งหมายและความสำคัญของนานที	๒๐
ชนิดของนานที	๒๓
การใช้อักษรและคณะฉันทในการประพันธ์บทนานที ในบทละครสันสกฤต	๒๔
ความสัมพันธ์ของนานทีกับวิธีผู้ร่วรงค์ะ	๒๕
การแสดงนานที	๓๐
หน้าที่และลักษณะของสูตรธาระ	๓๒

๓. วิเคราะห์หน้าที่ในบทละครสั้นสกอต.....	๓๕
รูปแบบของฉันท์ในฉันท์.....	๓๕
ความสลับยาวของฉันท์.....	๔๐
พยัญชนะและคณะฉันท์ที่กวีใช้ใ้ในบทฉันท์.....	๔๑
อঙ্กรในบทฉันท์.....	๔๓
ชนิดของฉันท์ในบทละครสั้นสกอต.....	๔๕
เทพเจ้าในบทฉันท์.....	๕๒
คำขอพรในบทฉันท์.....	๑๑๓
๔. บทสรุปและขอเสนอแนะ.....	๑๑๔
บรรณานุกรม.....	๑๑๘
ภาคผนวก.....	๑๒๔
ประวัติผู้เขียน.....	๑๕๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย